

МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

УДК 343.132:343.985.1:341.645.5

doi: <https://doi.org/10.33270/04201901.95>

Чорноус Ю. М. – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9710-4858>;

Гвоздюк В. В. – ад'юнкт кафедри криміналістики та судової медицини Національної академії внутрішніх справ, м. Київ
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3798-8003>

Засади проведення слідчих (розшукових) дій у контексті практики Європейського суду з прав людини

Метою статті є формування засад проведення слідчих (розшукових) дій на підставі практики Європейського суду з прав людини. Досягнення цієї мети передбачало виконання таких завдань: висвітлити значення практики Європейського суду з прав людини в кримінальному провадженні та безпосередньо під час проведення слідчих (розшукових) дій; проаналізувати окремі рішення Європейського суду з прав людини, які необхідно враховувати під час проведення слідчих (розшукових) дій. **Методологія.** Методологічний інструментарій обрано відповідно до поставленої мети, специфіки об'єкта та предмета дослідження. Визначальним є загальний діалектичний метод наукового пізнання явищ, а також їхніх зв'язків із практичною діяльністю органів досудового розслідування, прокуратури та суду. З-поміж спеціальних методів дослідження використано такі: порівняльно-правовий – під час аналізу норм міжнародного й національного законодавства, рішень Європейського суду з прав людини, наукових категорій; історико-правовий – під час розгляду наукових позицій щодо окремих проблемних питань; системно-структурний – для формулювання завдань, які виконують у процесі проведення органами досудового розслідування слідчих (розшукових) дій на підставі практики Європейського суду з прав людини. **Наукова новизна** публікації полягає в тому, що органи досудового розслідування під час проведення слідчих (розшукових) дій зобов'язані керуватися практикою Європейського суду з прав людини та Європейської комісії з прав людини, що стосується рішень як проти України, так і проти інших держав. Зазначена практика деталізує основні засади Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року з протоколами до неї, згоду на обов'язковість яких надала Верховна Рада України. **Висновки.** Проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні передбачає неухильне дотримання кримінального процесуального законодавства України та практики Європейського суду з прав людини. Необхідними є своєчасна систематизація, переклад, доведення до суб'єктів правозастосування рішень Європейського суду з прав людини, формування на цьому підґрунті криміналістичних рекомендацій, спрямованих на забезпечення законного й ефективного проведення слідчих (розшукових) дій і досягнення завдань кримінального провадження.

Ключові слова: кримінальне провадження; досудове розслідування; міжнародний договір; рішення; права людини; слідчі (розшукові) дії.

Вступ

Слідчі (розшукові) дії повсякчас є предметом наукового інтересу вчених і практиків, оскільки від законності й ефективності їх проведення залежить реалізація завдань кримінального провадження. Слідчі (розшукові) дії проводять на підставі кримінального процесуального законодавства, відповідно до практики Європейського суду з прав людини (ч. 2 ст. 8 та ч. 5 ст. 9 КПК України) ("Kryminalnyi protsesualnyi kodeks", 2012). Однак результати проведених емпіричних досліджень засвідчують, що практичні працівники – слідчі, оперативні працівники, прокурори, слідчі судді, які забезпечують виконання завдань кримінального провадження під час досудового розслідування, відчують брак знань щодо засад проведення слідчих (розшукових) дій у контексті практики Європейського суду з прав людини, що спричиняє складнощі правозастосування.

Мета і завдання дослідження

Метою наукової статті є формування засад проведення слідчих (розшукових) дій на підставі практики Європейського суду з прав людини. Досягнення цієї мети передбачає виконання таких завдань: окреслити значення практики Європейського суду з прав людини в кримінальному провадженні та безпосередньо під час проведення слідчих (розшукових) дій; проаналізувати окремі рішення Європейського суду з прав людини, які необхідно враховувати під час проведення слідчих (розшукових) дій.

Значення практики Європейського суду з прав людини в кримінальному провадженні досліджували Ю. П. Аленін, І. В. Гловюк, О. М. Дроздов, О. В. Капліна, В. Т. Маляренко, М. А. Погорецький, О. Ю. Татаров, О. Г. Шило, М. В. Шепітько, В. Ю. Шепітько та ін. Однак формування засад проведення слідчих

(розшукових) дій відповідно до практики Європейського суду з прав людини не було предметом окремого дослідження вчених.

Виклад основного матеріалу

Ратифікувавши Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та Перший протокол, протоколи № 2, 4, 7 та 11 до Конвенції ("Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny", 1950), Україна визнала компетенцію Європейського суду з прав людини. Цей міжнародний договір має важливе значення для кримінального провадження, оскільки зміст Конвенції відображає два основні правові аспекти його дії – матеріальний і процесуальний. По-перше, регламентовано основні права та свободи людини, гарантовано право на життя, свободу й особисту недоторканність, повагу до приватного і сімейного життя, справедливий судовий розгляд, ефективні засоби захисту тощо (ст. 2–15). Закріплені права та свободи є стандартами, яких мають дотримуватися під час кримінального провадження. По-друге, у міжнародному договорі визначено засади діяльності Європейського суду з прав людини – найавторитетнішого судового органу, рішення якого є обов'язковими для держав – учасниць Конвенції.

Отже, прогресивним кроком нашої держави на шляху утвердження демократичних стандартів стало визнання Україною рішень Європейського суду з прав людини юридично значущими. Практику Європейського суду з прав людини слід вважати прецедентною (Mihashko, 2019, р. 197).

Нині важливим завданням є гармонізація законодавства України з правовими позиціями Європейського суду з прав людини. У зв'язку з цим постає кілька проблемних питань. Зокрема, виконання рішення Європейського суду з прав людини щодо вжиття заходів загального спрямування є імплементаційним, оскільки потребує вчинення низки дій для узгодження чинного законодавства з положеннями Конвенції та практикою Європейського суду з прав людини для уникнення аналогічних порушень Конвенції надалі (Timashov, 2015, р. 281). Згідно з результатами аналізу судової практики, значна кількість таких звернень стосується діяльності правоохоронних органів у сфері кримінального судочинства.

Необхідність опрацювання та врахування в кримінальному провадженні рішень Європейського суду з прав людини є запорукою реалізації принципу верховенства права, що зумовлено нормами кримінального процесуального законодавства України (ч. 2 ст. 8, ч. 5 ст. 9 КПК України).

Правозастосовні органи повинні використовувати у своїй діяльності Конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року

та практику Європейського суду з прав людини як джерело права. Закон України «Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини» 2006 року передбачає заходи, що спрямовані на опанування цих положень суддями, прокурорами, адвокатами, нотаріусами, працівниками правоохоронних органів (гл. 5) ("Zakon Ukrainy", 2006).

На думку В. Ю. Шепітька, слідча діяльність становить систему слідчих дій як знаряддя пізнання істини, отримання інформації про подію злочину й особу злочинця (Shepitko, 2015, р. 72). Головною складовою слідчої діяльності є власне слідчі (розшукові) дії, проведення яких забезпечує отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні (ч. 1 ст. 223 КПК України). Тому під час проведення слідчих (розшукових) дій обов'язково враховують практику Європейського суду з прав людини.

Наукова новизна

Передусім слід з'ясувати сутність поняття «практика Європейського суду з прав людини». Це питання є дискусійним у наукових колах, а також у правозастосовній практиці. Слушною є думка В. Є. Мігашко, відповідно до якої українські судді, застосовуючи норми Європейської конвенції з прав людини, мають враховувати практику Європейського суду з прав людини як щодо України, так і сформовану в процесі розгляду скарг, поданих проти інших держав (причому й ту практику, яка була сформована у справах, розглянутих і до приєднання України до Конвенції). Лише такий підхід допоможе уникнути вчинення нових порушень Конвенції в Україні (Mihashko, 2019, р. 197). Окреслена позиція узгоджується з досвідом іноземних держав і відповідає національному законодавству нашої держави.

Суди України під час вирішення справ використовують рішення Європейського суду з прав людини, ухвалені проти інших держав. Зокрема, у судових рішеннях судів України було використано практику Європейського суду з прав людини у таких справах: «Лоїзиду проти Туреччини» (Loizidou v. Turkey, 1996), «Кіпр проти Туреччини» (Cyprus v. Turkey, 2001), «Мозер проти Республіки Молдови та Росії» (Mozer v. the Republic of Moldova and Russia, 2016) ("Rishennia Bakhmatskoho raionnoho sudu", 2017).

Практику Європейського суду з прав людини слід тлумачити як «практику Європейського суду з прав людини та Європейської комісії з прав людини» (ст. 1 Закону України «Про виконання рішень та застосування практики Європейського суду з прав людини») (Zakon Ukrainy, 2006). Це положення Закону реалізується в судочинстві, що відображається в рішеннях судів

України ("Ukhvala Donetskoho apeliatsiinoho administratyvnoho sudu", 2013).

З 1999 року Європейська комісія з прав людини припинила свою роботу й передала свої повноваження Європейському суду з прав людини. Однак висновки Комісії є підґрунтям для прийняття рішень Європейським судом з прав людини ("Kinets epokhy").

Таким чином, органи досудового розслідування під час проведення слідчих (розшукових) дій зобов'язані керуватися Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколами до неї, згоду на обов'язковість яких надала Верховна Рада України, а також практикою Європейського суду з прав людини та Європейської комісії з прав людини, що стосується рішень як проти України, так і проти інших держав. Ця практика розширює, деталізує тлумачення основних засад, уточнює зміст конкретних прав і свобод, визначених у міжнародних документах.

У низці рішень Європейського суду з прав людини констатовано порушення прав і свобод людини, визначені Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколами до неї в кримінальному судочинстві. Частина порушень була допущена органами досудового розслідування під час проведення слідчих (розшукових) дій.

Отже, можна підсумувати, що під час проведення слідчих (розшукових) дій, згідно з Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року та протоколів до неї, необхідно дотримуватися таких прав і свобод людини:

1. Право на життя (ст. 2 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року). Забезпечення цього права під час проведення слідчих (розшукових) дій можна проілюструвати на прикладі рішення у справі Європейського суду з прав людини «Андрєєва проти України» від 29 січня 2019 року ("Rishennia Yevropeiskoho sudu", 2019, No. 24385/10). Встановлено, що в січні 2004 року сина заявниці було знайдено мертвим у сараї. Того самого дня працівники поліції оглянули місце події та зазначили в протоколі, що чоловік учинив самогубство повісившись. Слідчий прокуратури Донецької області відмовив у порушенні кримінального провадження у зв'язку з невстановленням ознак складу злочину. Судово-медичний експерт встановив, що смерть сина заявниці була спричинена здавленням органів ший петлею, можливо, унаслідок затягування петлі під вагою тіла. Під час дослідчих перевірок у період з 2005-го до 2012 року слідчі вживали заходів з метою встановлення обставин смерті сина заявниці, було проведено низку слідчих дій. Вони допитували різних осіб і неодноразово призначали додаткові судово-медичні дослідження трупа. Заявниця стверджувала, що її сина було умисно вбито, а також доводила, що розслідування

обставин смерті її сина було необґрунтовано тривалим і неефективним. Зокрема, важливі слідчі дії не було проведено оперативно й належно. Європейський суд з прав людини засвідчив, що ст. 2 Конвенції покладає на державу обов'язок забезпечити право на життя шляхом запровадження ефективних заходів, реалізації положень кримінального законодавства, спрямованих на попередження вчинення злочинів проти особи та підкріплених правоохоронною системою для запобігання, припинення і покарання за порушення цих положень. Такий обов'язок опосередковано вимагає наявності форми ефективного розслідування, якщо є підстави вважати, що особа зазнала небезпечних для життя травм за підозрілих обставин. У цій справі твердження заявниці про насильницьке вбивство її сина впродовж майже дев'яти років розглядали в межах дослідчих перевірок. Така процедура не відповідала принципам ефективного засобу юридичного захисту. Суд дійшов висновку, що державні органи не провели ефективного розслідування обставин смерті сина заявниці, було порушено процесуальний аспект ст. 2 Конвенції ("Rishennia Yevropeiskoho sudu", 2019, No. 24385/10).

Отже, за фактом учинених злочинів правоохоронні органи зобов'язані застосувати належну правову процедуру. Органи досудового розслідування повинні провести всі необхідні слідчі (розшукові) дії для забезпечення ефективної реалізації завдань кримінального провадження, а саме: швидкого, повного й неупередженого розслідування та судового розгляду, щоб кожний, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності відповідно до вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений, жодна особа не була піддана необґрунтованому процесуальному примусу та щоб до кожного учасника кримінального провадження було застосовано належну правову процедуру (ст. 1 КПК України).

2. Заборона катування (ст. 3 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року). Проілюструємо цю заборону на прикладі рішення у справі Європейського суду з прав людини «Яллог проти Німеччини» від 11 липня 2006 року ("Rishennia Yevropeiskoho sudu", 2006, No. 54810/00). У жовтні 1993 року двоє поліцейських у цивільному одязі помітили, як особа (заявник) дістала з рота два маленькі пластикові пакети і швидко передала їх іншій особі, отримавши гроші. Припустивши, що в пакетах були наркотики, правоохоронці негайно підійшли до заявника. Поки вони проводили його огляд, заявнику вдалося проковтнути третій пакетик, який ще містився в його роті. Отож фактично наркотиків у заявника не виявили. Прокурор розпорядився змусити заявника вжити блювотний засіб, аби дістати пакетик. Заявника

доправили до лікарні, де в його організм було введено ліки примусово (його утримували чотири працівники поліції). Унаслідок цього заявник виблював крихітний пластиковий пакетик, що містив 0,2 г кокаїну. Після цього з ним проводили подальші слідчі дії. Європейський суд з прав людини у своєму рішенні зазначив, що компетентні органи завдали заявнику тяжкого втручання у його фізичну та психічну недоторканність проти його волі. Заявника змусили блювати не з лікувальною метою, а для отримання доказу. Натомість мети можна було досягти іншим способом. Процедура введення препарату в організм заявника та супутні обставини могли викликати в нього страх, тривогу й відчуття власної неповноцінності. Ці фактори загалом можуть істотно зашкодити психічній цілісності людини. Процедура становила ризик для здоров'я заявника, переважно через неспроможність лікаря отримати потрібну медичну інформацію про нього. Тож застосований до заявника захід завдав йому фізичного болю та психічних страждань, хоча це й не було метою ("Rishennia Yevropeiskoho sudu", 2006, No. 54810/00). Європейський суд з прав людини дійшов висновку, що заявника було піддано нелюдському й такому, що принижує гідність, поводженню, що спричинило порушення ст. 3 Конвенції.

З метою розширення положень ст. 3 Європейської конвенції 1950 року було прийнято Конвенцію проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання 1984 року ("Konventsiiia proty катуvan", 1984). За її змістом термін «катування» слід тлумачити як «будь-яку дію, якою будь-якій особі навмисне заподіюють сильного болю або фізичного чи морального страждання з метою: отримання від неї або від третьої особи показань чи визнання; покарання її за дії, які вчинила вона або третя особа чи у вчиненні яких її підозрюють; залякування чи примушування її або третьої особи; з будь-якої причини, що ґрунтується на дискримінації будь-якого виду, коли такий біль або страждання заподіюють державні посадові особи чи інші особи, які виступають як офіційні, чи з їх підбурювання, чи з їх відома, чи за їх мовчазної згоди. Цей термін не охоплює біль або страждання, що виникли внаслідок лише законних санкцій, невіддільні від цих санкцій чи спричинені ними випадково» (ч. 1 ст. 1). Стаття 15 Конвенції визначає, що показання особи, отримані внаслідок катування, є недопустимими як докази у справі, за винятком тих, які викривають діяльність особи, обвинуваченої в катуванні.

Таким чином, під час проведення слідчих (розшукових) дій органам досудового розслідування необхідно забезпечити недопущення катувань та інших жорстоких, нелюдських або

таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, відповідно до тлумачення цього поняття в контексті міжнародного й національного законодавства, а також практики Європейського суду з прав людини.

3. Право на свободу й особисту недоторканність (ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року). Особливості дотримання цього права під час проведення слідчих (розшукових) дій можна проілюструвати на прикладі рішення у справі «Харченко проти України» ("Rishennia Yevropeiskoho sudu", 2011, No. 40107/02), у якому Європейський суд з прав людини визнав низку порушень ст. 5 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. Вони стосувалися законності і тривалості тримання під вартою заявника (п. 1 (с), п. 3 ст. 5), відсутності можливості оскаржити незаконність і тривалість тримання під вартою (п. 4 ст. 5) ("Rishennia Yevropeiskoho sudu", 2011, No. 40107/02). Європейський суд з прав людини встановив неналежне обґрунтування тримання під вартою правозастосовними органами, зокрема непроведення необхідних слідчих дій для з'ясування обставин справи.

4. Право на справедливий суд (ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року). Дотримання цього права проілюструємо на прикладі рішення у справі Європейського суду з прав людини «Тихонов проти України» від 10 грудня 2015 року ("Rishennia Yevropeiskoho", 2015, No. 17969/09). Суть справи полягала в тому, що в лютому 2006 року літнього чоловіка було знайдено вбитим у його будинку. За цим фактом слідчий порушив кримінальну справу. Того самого дня співробітники міліції затримали заявника на підставі ст. 263 Кодексу України про адміністративні правопорушення за дрібне хуліганство. Упродовж наступних днів працівники міліції чинили на заявника психологічний тиск і застосовували фізичне насильство з метою отримання показань щодо зізнання в учиненні вбивства. За кілька днів слідчий допитав його як підозрюваного в учиненні вбивства. Перед допитом слідчий запитав у заявника, чи бажає він мати захисника, однак той відмовився. Під час допиту заявник зізнався в учиненні вбивства. Згодом Тихонов вимагав захисника й відмовлявся від своїх попередніх показань.

Одна зі скарг заявника до Європейського суду з прав людини полягала в тому, що на початку провадження він не мав доступу до захисника, саме тоді унаслідок тиску та жорстокого поводження, зізнався в учиненні злочину, а, надавши показання, порушив право не свідчити проти себе. Заявник вказав на порушення п. 3 ст. 6 Європейської конвенції. Водночас заявник стверджував про незаконне позбавлення правової допомоги, порушення

закону під час першого допиту як підозрюваного, незаконне отримання доказів, які стали основою його засудження. Європейський суд з прав людини у своєму рішенні акцентував на важливості стадії розслідування для підготовки кримінального провадження, оскільки отримані на цій стадії докази є основою судового розгляду. Підозрюваний на цій стадії часто опиняється в особливо вразливому становищі, що може бути частково компенсоване лише за допомогою захисника. Забезпечення доступу до захисника на ранніх етапах є процесуальною гарантією. У зв'язку з цим Суд зазначав, що право ув'язненого мати доступ до правової допомоги є основоположною гарантією проти жорстокого поводження. Усі винятки, що стосуються реалізації цього права, мають бути чітко визначені в часі ("Rishennia Yevropeiskoho sudu", 2015, No. 17969/09.). Фактично Європейський суд з прав людини визначив обов'язковість допиту особи як підозрюваного із залученням захисника, а також забезпечення її права не свідчити проти себе та близьких родичів. Крім цього, Європейський суд з прав людини зауважив, що національні суди прийняли за основу первинні показання особи, у яких вона зізналася в учиненні злочину, не підтвердивши їх іншими доказами, отриманими шляхом проведення подальших слідчих дій. Також Суд установив штучне продовження строку тримання під вартою за допомогою адміністративного затримання, що позбавило особу судового контролю такого заходу. Відбулося порушення принципів правової визначеності й захисту від свавільного позбавлення свободи. Національний суд визнав факт тримання особи під вартою незаконним, адже подальший розгляд справи за фактом адміністративного правопорушення компетентним органом так і не відбувся ("Rishennia Yevropeiskoho sudu", 2015, No. 17969/09).

Тому Європейський суд з прав людини констатував порушення п. 1 («с»), п. 3 ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року. Загалом у цій справі ("Rishennia Yevropeiskoho sudu", 2015, No. 17969/09) відбулося порушення кількох засад: права на захисника, права на оперативний судовий розгляд, принципу правової визначеності й захисту від свавільного позбавлення свободи.

5. Право на повагу до приватного та сімейного життя (ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року).

Особливості дотримання цього права під час проведення слідчих (розшукових) дій можна проілюструвати на прикладі рішення Європейського суду з прав людини у справі «Пантелеско проти України» від 29 червня 2006 року ("Rishennia Yevropeiskoho sudu", 2006, No. 11901/02). Одна зі скарг заявника полягала в

тому, що слідчий провів у його робочому офісі незаконний обшук, чим порушив ст. 8 Конвенції, а саме право на повагу до приватного та сімейного життя, житла і кореспонденції. Вивчення обставин справи засвідчило, що в травні 1999 року прокуратура м. Чернігова порушила кримінальну справу проти заявника за обвинуваченням у зловживанні службовим становищем в підробленні документів. У справі було проведено обшук, однак слідчі органи, знаючи про місцеперебування заявника, навіть не пред'явили документи – правову підставу проведення обшуку. З офісу було вилучено всі документи й особисті речі заявника, які не стосувалися справи ("Rishennia Yevropeiskoho sudu", 2006, No. 11901/02). Європейський суд з прав людини засвідчив порушення ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року.

Отже, під час проведення слідчих (розшукових) дій у житлі й іншому володінні особи органам досудового розслідування слід забезпечити дотримання права людини на повагу до її приватного та сімейного життя, житла й кореспонденції. Крім того, під час проведення обшуку житла чи іншого володіння особи слід забезпечити належну правову підставу – ухвалу слідчого судді. Це стосується й невідкладних випадків, пов'язаних із проведенням обшуку з подальшим отриманням дозволу слідчого судді. Необхідно дотримуватися криміналістичних рекомендацій щодо проведення обшуку: концентрації пошукових дій на належних об'єктах, вилученні речей, що визначені в ухвалі слідчого судді.

Важливими є й інші положення Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, щодо яких Європейський суд з прав людини сформував правові позиції, які підлягають дотриманню під час проведення слідчих (розшукових) дій: право на ефективний засіб юридичного захисту (ст. 13); заборона дискримінації (ст. 14) тощо.

Висновки

Отже, під час проведення слідчих (розшукових) дій у кримінальному провадженні неухильним має бути дотримання кримінального процесуального законодавства України й урахування практики Європейського суду з прав людини (ч. 5 ст. 9 КПК України), що стосується рішень як проти України, так і проти інших держав. Необхідними є своєчасна систематизація, переклад, доведення до суб'єктів правозастосування рішень Європейського суду з прав людини, формування на цьому підґрунті криміналістичних рекомендацій, спрямованих на забезпечення законного й ефективного проведення слідчих (розшукових) дій і досягнення завдань кримінального провадження.

REFERENCES

- Kinets epokhy: ostannie zasidannia Yevropeiskoi komisii z prav liudyny [The end of the era: the last meeting of the European Commission on Human Rights]. *Ukrainskyi portal praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny, Ukrainian portal of the case law of the European Court of Human Rights*. Retrieved from <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?Aldx=110> [in Ukrainian].
- Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovnykh svobod: vid 4 lystop. 1950 r. [Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms from November 4, 1950]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004 [in Ukrainian].
- Konventsiiia proty katuvan ta inshykh zhorstokykh, neliudskykh abo takykh, shcho prynyzhuiut hidnist, vydiv povodzhennia i pokarannia: mizhnar. dok. vid 10 hrud. 1984 r. [Convention against Torture and Other Cruel, Inhuman or Degrading Treatment or Punishment from December 10, 1984]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085 [in Ukrainian].
- Kryminalnyi protsesualnyi kodeks Ukrainy: vid 13 kvit. 2012 r. No. 4651-VI [Criminal Procedure Code of Ukraine from April 13, 2012, No. 4651-VI]. (n.d.). *zakon2.rada.gov.ua*. Retrieved from <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-172> [in Ukrainian].
- Mihashko, V.Ye. (2019). Vplyv praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny na rozvytok sudovoi praktyky v Ukraini [Impact of the case law of the European Court of Human Rights on the development of case law in Ukraine]. *Molodyi vchenyi, Young scientist*, 2(66), 184-188. doi: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-41> [in Ukrainian].
- Rishennia Bakhmatskoho raionnoho sudu Chernihivskoi oblasti vid 13 lypnia 2017 r., sudova sprava No. 728/1259/17 [Judgment of the Bakhmach District Court of Chernihiv Region from July 13, 2017, Case No. 728/1259/17]. *Sait "Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen", Site "The only state register of court decisions"*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/67707575> [in Ukrainian].
- Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudy "Sprava "Andrieieva proty Ukrainy" (zaiava No. 24385/10)": vid 29 sich. 2019 r. [Decision of the European Court of Human Rights "Case of Andreev v. Ukraine (application No. 24385/10)" from January 29, 2019]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d04 [in Ukrainian].
- Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudy "Sprava "Kharchenko proty Ukrainy" (zaiava No. 40107/02)": vid 10 liut. 2011 r. [Decision of the European Court of Human Rights "Case of Kharchenko v. Ukraine (application No. 40107/02)" from February 10, 2011]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_662 [in Ukrainian].
- Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudy "Sprava "Panteleienko proty Ukrainy" (zaiava No. 11901/02)": vid 29 cherv. 2006 r. [Decision of the European Court of Human Rights "Case of Panteleyenko v. Ukraine (application No. 11901/02)" from June 29, 2006]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_274 [in Ukrainian].
- Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudy "Sprava "Tykhonov proty Ukrainy" (zaiava No. 17969/09)": vid 10 hrud. 2015 r. [Decision of the European Court of Human Rights "Case Tikhonov v. Ukraine case (application No. 17969/09)" from December 10, 2015]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b13 [in Ukrainian].
- Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudy "Sprava "Yalloh proty Nimechchyny" (zaiava No. 54810/00)": vid 11 lyp. 2006 r. [Decision of the European Court of Human Rights "Case of Yallog v. Germany (application No. 54810/00)" from July 11, 2006]. (n.d.). *ips.ligazakon.net*. Retrieved from <https://ips.ligazakon.net/document/SO2742> [in Ukrainian].
- Shepitko, V.Yu. (2015). Systema slidchykh (rozshukovykh) dii za Kryminalnym protsesualnym kodeksom Ukrainy: stan i napriamy optymizatsii [The system of investigative (investigative) actions under the Criminal Procedure Code of Ukraine: the state and directions of optimization]. *Naukovi pratsi Odeskoi natsionalnoi yurydychnoi akademii, Scientific works of the Odessa National Law Academy*, 15, 66-73. doi: <https://doi.org/10.32837/npnuola.v15i0.359> [in Ukrainian].
- Timashov, V.O. (2015). Yevropeiskyi sud iz prav liudyny yak zasib zakhystu prav liudyny v Ukrainy [The European Court of Human Rights as a means of protecting human rights in Ukraine]. *Naukovi pratsi Odeskoi natsionalnoi yurydychnoi akademii, Scientific works of the Odessa National Law Academy*, 15, 276-284. doi: <https://doi.org/10.32837/npnuola.v15i0.384> [in Ukrainian].
- Ukhvala Donetskoho apeliatsiinoho administrativnoho sudu vid 4 chervnia 2013 r., sudova sprava No. 2a-2855/11/1270 [The decision of the Donetsk Administrative Court of Appeal from June 4, 2013, Case No. 2a-2855/11/1270]. *Sait "Yedynyi derzhavnyi reiestr sudovykh rishen", Site "The only state register of court decisions"*. Retrieved from <http://reyestr.court.gov.ua/Review/31705396> [in Ukrainian].
- Zakon Ukrainy "Pro vykonannia rishen i zastosuvannia praktyky Yevropeiskoho sudu z prav liudyny": vid 23 liut. 2006 r. No. 3477-IV [Law of Ukraine "On the enforcement of decisions and the application of the case law of the European Court of Human Rights" from February 23, 2006, No. 3477-IV]. (n.d.). *zakon.rada.gov.ua*. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15> [in Ukrainian].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

- Кінець епохи: останнє засідання Європейської комісії з прав людини. *Український портал практики Європейського суду з прав людини*. URL: <http://eurocourt.in.ua/Article.asp?Aldx=110>.
- Конвенція про захист прав людини і основних свобод: міжнар. док. від 4 листоп. 1950 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
- Конвенція проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання: міжнар. док. від 10 груд. 1984 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_085.

- Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651-172>.
- Мірашко В. Є. Вплив практики Європейського суду з прав людини на розвиток судової практики в Україні. *Молодий вчений*. 2019. № 2 (66). С. 184–188. doi: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2019-2-66-41>.
- Рішення Бахмацького районного суду Чернігівської області від 13 липня 2017 р., судова справа № 728/1259/17. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/67707575>.
- Справа «Андреева проти України» (заява № 24385/10) : рішення Європейського суду з прав людини від 29 січ. 2019 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_d04.
- Справа «Харченко проти України» (заява № 40107/02) : рішення Європейського суду з прав людини від 10 лют. 2011 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_662.
- Справа «Пантелесенко проти України» (заява № 11901/02) : рішення Європейського суду з прав людини від 29 черв. 2006 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_274.
- Справа «Тихонов проти України» (заява № 17969/09) : рішення Європейського суду з прав людини від 10 груд. 2015 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_b13.
- Справа «Яллог проти Німеччини» (заява № 54810/00) : рішення Європейського суду з прав людини від 11 лип. 2006 р. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/SO2742>.
- Шепітько В. Ю. Система слідчих (розшукових) дій за Кримінальним процесуальним кодексом України: стан і напрями оптимізації. *Наукові праці Одеської національної юридичної академії*. 2015. Т. 15. С. 66–73. doi: <https://doi.org/10.32837/npnuola.v15i0.359>.
- Тімашов В. О. Європейський суд із прав людини як засіб захисту прав людини в Україні. *Наукові праці Одеської національної юридичної академії*. 2015. Т. 15. С. 276–284. doi: <https://doi.org/10.32837/npnuola.v15i0.384>.
- Ухвала Донецького апеляційного адміністративного суду від 4 червня 2013 р., судова справа № 2а-2855/11/1270. *Єдиний державний реєстр судових рішень* : [сайт]. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/31705396>.
- Про виконання рішень і застосування практики Європейського суду з прав людини : Закон України від 23 лют. 2006 р. № 3477-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3477-15>.

Стаття надійшла до редколегії 12.02.2020

Chornous Yu. – Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Criminalistics and Forensic Medicine of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9710-4858>;

Hvozdiuk V. – Postgraduate Student of the Department of Criminalistics and Forensic Medicine of the National Academy of Internal Affairs, Kyiv, Ukraine
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3798-8003>

Fundamentals of Conducting Investigative (Search) Actions in Accordance with the Practice of the European Court of Human Rights

The **purpose** of the article is to form the fundamentals for conducting investigative (search) actions, in accordance with the practice of the European Court of Human Rights. Achieving of this goal was to solve the following problems: to disclose the importance of the practice of the European Court of Human Rights in criminal proceedings and directly during investigative (search) actions; to analyze certain decisions of the European Court of Human Rights to be considered while conducting investigative (search) actions. **Methodology.** The methodological toolkit was chosen considering the aim, the specific character of the object and subject of the research. The general dialectical method of scientific cognition of the phenomena, as well as their relation to the practical activity of the bodies of pre-trial investigation, prosecutor's office and court, is decisive. There following special methods of the research were used: the comparative law method –was used in the analysis of the norms of international and national legislation, decisions of the European Court of Human Rights, scientific categories; historical method in law was used in order to reveal scientific views on particular problematic issues; structural method was used to formulate issues that are solved as a result of investigative (search) actions conducted by pre-trial investigative bodies considering the practice of the European Court of Human Rights. The **scientific novelty** is that pre-trial investigative bodies are obliged to follow the practice of the European Court of Human Rights and the European Commission of Human Rights regarding decisions both against Ukraine and against other states. The specified practice details the basic principles of the Convention for the Protection of Human Rights and Fundamental Freedoms of 1950 with the protocols thereto, the consent of which has been given by the Verkhovna Rada of Ukraine. **Conclusion.** The conducting of investigative (search) actions in criminal proceedings is carried out with the strict observance of the criminal procedural law of Ukraine and in accordance with the practice of the European Court of Human Rights. It is necessary to timely systematize, translate, bring to the subjects of enforcement of the decisions of the European Court of Human Rights, to form on this basis criminalistic recommendations aimed at ensuring the lawful and effective conducting of investigative (search) actions and to achieve the objectives of criminal proceedings.

Keywords: criminal proceedings; pre-trial investigation; international treaty; decisions; human rights; investigative (search) actions.